

نقدی بر معماری فضا های آموزشی پیش دبستانی از نظر تحرک پذیری و نشاط

مبینا نوروزی

دانشجوی کارشناسی-دانشگاه صنعتی شاهرود-دانشکده معماری و شهرسازی

norozimobina1@gmail.com mobina-norozishahroodut.ac.ir

چکیده

در قرن معاصر موضوع رابطه انسان و محیط و قابلیت ترجمه آن به زبان طراحی محیط و معماری، امری ضروری است. امروزه با در نظر داشتن میزان تاثیر مفاهیم روانشناسی محیطی در کیفیت محیط، ضرورت توجه به این مقوله در طراحی فضاهای آموزشی در جهت دستیابی به یک فضای مطلوب برای افراد بویژه کودکان را مهم می‌شمارد. چرا که آنان اعضای کوچک و لطیف جامعه می‌باشند و قابلیت تاثیرگذاری بر شکل‌گیری محیطشان را با بیان تمایلات و نیازهای خود دارند، که در این امر مهم مربوط به معماری، نیاز به معماران آشنا به علوم رفتاری کودک احساس می‌شود. واقعیت مهمی که در جامعه امروز ایران با آن رو برو هستیم و تهدیدی جدی برای آیندگان به شمار می‌رود، اهمیت ندادن و یا به عبارتی دیگر ناچیز شمردن کودکان و جهان کوچک آنها، به خصوص در رابطه نزدیکشان با محیط یادگیریشان می‌باشد. سوال اصلی این مقاله این است که: معماری چگونه می‌تواند تاثیری مثبت در افزایش تحرک و نشاط کودکان در مهد کودک داشته باشد؟ اهداف مقاله: ایجاد حس تعلق نسبت به محیط مهد کودک، تاکید بر شوق انگیز بودن محیط و یافتن الگوی مناسب برای آن، و ایجاد محیطی بانشاط می‌باشد، که از طریق روش میدانی و مطالعات کتابخانه‌ای، مفاهیمی چون: نقش بازی، نور، رنگ، فضای متناسب با شرایط جسمی و روانی کودکان مورد مطالعه قرار گرفته است و از بررسی آنها اصول طراحی در ارتباط با نیازهای کودکان و در جهت افزایش جنب و جوش کودکان استخراج گردیده است. از جمله: ترکیب فضای باز و بسته، انعطاف پذیری فضا و مبلمان، بازسازی عناصر محرک طبیعی مانند نور، آب گیاهان، طراحی فضاهایی مبهم و کنج‌کاوکننده، فضای بازی سرپوشیده علاوه بر فضای بازی باز، استفاده از رنگهای مهیج، طراحی فضاهای ایمن و سیال و ...

واژه های کلیدی: مهد کودک، معماری، تحرک و نشاط، طراحی، کودک

مقدمه

اکثر مهد کودک‌های ساخته شده در کشور ما از همان ابتدا با هدف مهد ساخته نشده اند و اغلب تغییر کاربری داده اند. به همین دلیل از استانداردها و ضوابط مربوطه به دور اند. گاه طبقاتی در قسمت‌های بالایی یک آپارتمان با تعداد پله‌های زیاد بعنوان فضای مهد در نظر گرفته می‌شود که این نشان دهنده عدم توجه به امنیت و ایمنی بعنوان امری بسیار مهم در این فضاهاست. از بین پژوهش‌های انجام شده در این زمینه تاثیر کیفیت فضای معماری در پرورش تحرک و نشاط بسیار کم مورد توجه قرار گرفته است.

هدف از پژوهش حاضر ارتقاء تحرک کودکان است کودکانی که در این زمان بیشتر وقت خود را صرف بازی‌های کامپیوتری و کم تحرک میکنند و مهد کودک‌هایی شوق انگیز متناسب به نیازهای آنان است. اینکه چگونه می‌توان با طراحی اصولی ساختمان مهد کودک بر تحرک و نشاط کودکان با رعایت شرایط ایمنی افزود؟ آیا معماری می‌تواند در این زمینه تاثیر گذار باشد؟ چه الگوی پلانی می‌تواند موثر باشد؟ کدام فرم‌ها باعث افزایش تحرک و نشاط در کودکان می‌گردد؟ اختصاص فضاهای مخصوص بازی آنان چقدر در دستیابی به این مهم کمک می‌کند؟ فضاهای سبز چگونه می‌تواند تحرک آنان را افزایش دهد؟ کدام عوامل در طراحی فضای مهد کودک می‌توانند منجر به ارتقاء نشاط کودک گردند و از این طریق تحرک او را افزایش دهند؟

2 روش تحقیق:

در تحقیق حاضر از روش میدانی (مصاحبه با مدیران و مربیان مهد کودک، روانشناس کودک، والدین و خودکودکان در مهد کودک‌های آربین، خورشید خانوم و دنیای فرشتگان... در شاهرود) و روش کتابخانه‌ای استفاده شده است.

3 مروری بر پیشینه دانش روانشناسی محیطی:

موضوع روانشناسی محیط از اواخر دهه 60 قرن بیستم مطرح گردید. پروشانسکی، ایتلسن و ریولین در سال 1970 میلادی ظهور علم روانشناسی محیط را در کتابی با عنوان «روان شناسی محیط: انسان و محیط اجتماعی - کالبدی» اعلام کردند (عینی فر: 1388). البته پیش از این در دهه‌های 1960 و 1970، پژوهش‌هایی به جهت بررسی تاثیر متقابل انسان و محیط تحت عنوان «علوم اکورفتاری» یا «روانشناسی اکولوژیک» منتشر می‌شدند (مرتضوی، 1380: 1). همچنین جنبش‌های دوره معماری مدرن در شکل‌گیری علم روانشناسی محیط نقش اساسی داشته است. نقدهای انجام شده در باب فضاهای کسالت آور و جرم خیز در مجتمع‌های مسکونی و شهرهای مدرن از جمله شهرک پرویت ایگو در آمریکا که نهایتاً منهدم گردیدند، را می‌توان سرآغازی بر لزوم توجه به نیازهای انسانی از محیط مطلوب دانست. (امامقلی و همکاران، 24) [1]

4 معماری مهد کودک، مسایل و چالش‌ها:

مهد کودک برای پاسخ‌گویی به نیاز کودکان باید فضاهای متنوعی داشته باشند تا نیازهای نورگیری، تهویه، محوطه باز و فضای سبب آنان را پاسخ دهند. طبیعت یک کامل کننده و متمم ضروری برای محیط ساخته شده دست بشر محسوب می‌شود بنابر این ضروریست در طراحی فضای مهد کودک به تاثیر طبیعت بر کودکان و انواع فضا سازی و خلق دنیاهای گوناگون برای کودکان توجه داشت. با تامین نیازهای کودکان در فضای مهد کودک آنان قیل از یادگیری به محیط علاقه مند و از حضور در آنجا خرسند می‌شوند. توجه معماران و طراحان به مقوله روانشناسی کودک و نقطه نظرات او از موضوعاتی است که معمار و کودک را برای برقراری ارتباط بین آن دو و خلق فضایی مطلوب

مهیما می کند. کودکان تمایل به نشستن طولانی مدت ندارند، علاقه به تحرک و جنب و جوش و کشف محیط اطراف خود دارند بنا براین یک طراح باید آنها را مد نظر قرار دهد. به کارگیری اشکال منحنی به جای تیز گوشه، استفاده از رنگ های شاد و متنوع، نقاشی های قابل درک برای کودکان، ایجاد تنوع و تحریک حس کنجکاوی، استفاده از مبلمان متناسب کودک، ایجاد فضایی بی خطر برای تحرک کودک در فضا و رعایت استاندارد های طراحی، محیطی دلپذیر را برای کودک فراهم می کند. استفاده از اتاق های به شکل دایره به دلیل پویایی فرم باعث افزایش تحرک می شود و تاثیر بیشتری در نشاط و شادابی کودکان داشته چراکه حالت کنفرانسی به خود گرفته و بچه ها بیشتر همدیگر را می بینند. مربیان نیز می توانند در وسط این فضا به قصه گویی برای کودکان بپردازند. استفاده از تصاویر فانتری و گرافیکی در مهدکودک ها باعث ایجاد شور و نشاط و حتی افزایش تحرک کودکان می شود. نصب نقاشی های آنها بر روی دیوارها حس اعتماد به نفس را در آنان افزایش می دهد. در طراحی مهدکودک، کودک محوری اولویت دارد. اولویتی که در اکثر موارد نادیده گرفته می شود. مهد هایی به دور از استانداردهای لازم. ضوابطی که بیشتر جنبه توصیه ای پیدا کرده اند تا مصوبه ای. شناخت رفتار شناسی کودک و توجه ظریف به روحیات و اخلاق کودکان و تامین امنیت او باید مورد توجه قرار گیرد. ساخت فضاهای متناسب با ویژگی های جسمی و روحی کودک با ابعاد و ارتفاعات درخور آنان. رسیدن به طرح هایی که براساس علوم رفتاری کودک باشد به طوری که در آن قادر به پاسخگویی به نیازهای خود باشد در آن مرزی بین درون و بیرون احساس نکند. آزاد و رها در این فضای متصل حرکت کند و احساس رها شدن و بی انتها بودن فضا و روحش را پرواز دهد.

نمونه های مهد کودک وطنی:

5 نقد مهد کودک های امروز ایران:

در بررسی میدانی از چند مهد کودک نتایج زیر حاصل شد: مهد کودک ها از همان ابتدا با هدف مهد ساخته نشده اند واکثرا خانه هایی از پیش ساخته بوده خانه هایی مسکونی که با گذشت زمان تغییر کاربری داده و با تغییرات ساده و پیش پا افتاده‌های مانند چسباندن عکس ها و تصاویری فانتری آنها را تبدیل به مهد کرده اند. اکثرا خانه هایی قدیمی با بافتی فرسوده و امنیت پایین مکان هایی برای نگه داری این نو گلان جامعه به شمار می رود. در فضای بیرونی و یا به عبارتی بهتر در حیاط تعداد محدودی وسایل بازی جهت سرگرمی فراهم آمده. اختصاص فضاهای سبز و گل و گیاهان زینتی بر بالا بردن روحیه افراد حاضر در آنجا تاثیر به سزایی دارد که متاسفانه بخش بسیار کمی به آن اختصاص داده شده است. از نکات قابل توجه دیگر که در مصاحبه با مربیان بدست آمد توجه شدید کودکان به رنگ کف پوش ها و حتی فرم مربیان مهد بوده که رنگ های روشن باعث خوشحالی آنان و رنگ های تیره باعث خستگی کسالت عده ای از کودکان می شود.

فضاهای تودر تو و باز بر حس کنجکاوی آنان افزوده و به بالا بردن تحرک آنان کمک می کند. در مصاحبه با چندی از کودکان این نتیجه حاصل شد که آنان اکثرا خواهان حضور در فضاهای بزرگ و باز و حیاط های بزرگ بوده به فضاهای کوچک و گرفته تمایل کمتری نشان می دهند. به فضاهای به شکل دایره علاقه بیشتری نسبت به فرم مربع دارند شاید به این دلیل باشد که مربع برایشان بسیار تکراری شده چرا که معمولا فضاهای داخلی خانه به همان صورت است. کودکان تصورات و تخیلات جالبی را در سر می پروراندند مثلا مهد کودک هایی به شکل توت فرنگی یا آناناس، گوجه و...

تمایل به داشتن بوفه هایی در درون حیاط های مهدشان دارند تا شاید با خرید کردن از آن بر احساس استقلال و اعتماد به نفس خود بیفزایند به هر حال آنان نیز خواسته های خود را دارند و تا جایی که امکان دارد باید به خواسته های آنان احترام گذاشت. در یکی از مهد کودک ها فضایی اختصاصی و سر پوشیده برای بازی در نظر گرفته شده بود با موسیقی دلنواز و مورد علاقه کودکان. بله این ها چیز های ظریفی است که متاسفانه عده ای به سادگی از کنار آن می گذرند بنابراین باید توجه بیشتری به این امور شود.

6 عوامل روانی و پارامترهای فضایی-معماری موثر در کیفیت بخشی مسایل آموزشی:

1-6 آزادی، فضای بدون مانع، دسترسی پذیری:

فضاهای باز و وسیع که در آن موانعی در سر راه وجود نداشته باشد به کودکان آزادی بیشتری داده و امکان دسترسی به قسمت های مختلف رابه آنان میدهد و باعث تشویق آنان به تحرک می شود. همانگونه که دیده شده بیشتر کودکان در فضاهایی که وسعت زیاد دارد مثلا سالن های بزرگ، اماکن مذهبی بزرگ و... با همسالان خود شروع به دویدن و جست و خیز کردن می کند. بنابراین اختصاص این گونه فضاها در محیط مخصوص به خودشان باعث تشویقشان به تحرک می شود.

2-6 رنگ ها:

رنگ ها در شخصیت انسان ها، بخصوص کودکان تاثیر بسزایی داشته، باعث ایجاد تجربه های هیجانی از قبیل شادی، خنده، غم، اندوه، آرامش، تحریک پذیری، سکون و هیجان می شود. در کودکان این خصیصه شدت می یابد، آنان به سبب روح پاک و بی آلایش و شاد و پر طراوت خویش رنگ های زنده و مرکب که در ترکیبی مناسب با هم قرار گرفته باشند را ترجیح می دهند این موضوعی است که در طراحی و تزئین و رنگ آمیزی فضاهای داخلی و ترکیبات مناسب رنگی فضاهای طبیعی باید مورد توجه قرار گیرد با رنگ های مختلف می توان اندازه و وزن یک شی معین را کوچک یا

اولین کنفرانس سالانه پژوهش‌های معماری، شهرسازی و مدیریت شهری

The first annual conference of Architecture, Urban planning & Urban management

بزرگ، سبک یا سنگین جلوه داد. اصولاً رنگ‌های گرم و روشن باعث توسعه اشیاء شده به آنها وسعت می‌دهند و بالعکس رنگ‌های سرد و تیره باعث می‌شوند اشیاء کوچکتر از اندازه خود به نظر آیند.

1-2-6 رنگ‌ها سه دسته اند:

- 1- اصلی که شامل سه رنگ قرمز - آبی و زرد می‌شوند.
- 2- فرعی که از ترکیب سه رنگ اصلی به دست می‌آیند مثل سبز - نارنجی - بنفش
- 3- رنگ‌های میانه که از ترکیب رنگ اصلی به علاوه رنگ فرعی بدست می‌آید که 6 عدد هستند زرد مایل به سبز و غیره - آبی مایل به سبز و ...

2-2-6 از رنگ به 2 طریق استفاده میکنند:

- 1- نمونه سازی طبیعی و عینی - مثلاً دریا به رنگ آبی و چمن به رنگ سبز رسم می‌شود.
 - 2- استفاده از رنگ‌هایی که به طور ناخودآگاه به ذهن می‌رسند و قانون خاصی ندارند.
- در مبحث هنر، رنگ به خودی خود وسیله پر قدرتی برای بیان و نشان دادن حالت‌های عمیق درونی است نقاشی کودکان نمونه روشنی از ارائه رنگ‌های متنوع در سطح وسیع می‌باشد. فقدان رنگ در تمام یا قسمتی از موضوع نقاشی کودکان نشانگر خلاء عاطفی و یا گاهی دلیل بر گرایش‌های ضد اجتماعی اوست کودکان سازگار در نقاشی‌های خود از 5 رنگ استفاده می‌کنند در حالی که کودکان گوشه‌گیر و یا آنها که ارتباط با دنیای خارج را دوست ندارند بیشتر از یک یا دو رنگ بکار نمی‌برند.

رنگ‌های گرم تحریک‌کننده، سبب فعالیت، جنب و جوش، الهام‌دهنده روشنی، شادی زندگی و مولد حرکتند، در حالی که رنگ‌های سرد بر عکس موجد حالت‌های انفعالی، سکون، بی‌حرکتی و تلقین‌کننده غم و اندوه هستند. تماشای رنگ‌های گرم میزان ضربان قلب را تشدید می‌کند و برای فضای پر هیجان کاربرد دارند در میان رنگ‌های گرم، رنگ سرخ بقدری نافذ و سریع حرکت است که از هر رنگ دیگر زودتر به چشم می‌خورد.

3-6- نور و روشنایی:

1- نور یکی از اصول معماری در تامین آسایش بصری فضا می‌باشد که تأثیرات روانی آن در انسان‌ها متفاوت است. تحقیقات ثابت کرده است که نور طبیعی و شفاف بر روی حواس کودکان تأثیر مثبتی دارد از دید کودکان این فضاها دوستانه و با نشاط هستند. نور کافی و نورپردازی مناسب در فضاها موجب می‌شود که میل و رغبت کودکان افزایش یابد.

2- دقت عمل و تمرکز حواس افزایش یابد و سلامتی چشم و قدرت بینایی محفوظ مانده و از خستگی اعصاب جلوگیری می‌کند.

3- باعث ایجاد تنوع و تاکید فضایی می‌گردد.

از آنجا که کودکان در پذیرش تنش و خستگی تحمل کمتری دارند، از نورپردازی‌های اداری تضاد شدید، چه به صورت مصنوعی و چه به صورت طبیعی که باعث ایجاد خستگی و تنش می‌شود، باید پرهیز کرد. در نتیجه نور ملایم و یکنواخت در مورد فضاهای کودکان مطلوب به نظر می‌رسد. البته به جز در مواردی که با تنوع در نورپردازی سعی در تاکید فضایی داریم.

سر و صدا: کودکان صداها را دوست دارند و به طور کلی صداها را ملایم‌تر می‌پسندند، به تخیل کودکان کمک می‌کند و آنها را به زندگی بیرون مرتبط می‌سازد سر و صدای ناشی از ترافیک کاربری‌های تجاری و کارگاه‌های صنعتی از اصوات نامطلوب فضاهای کودکان هستند. این فضاها نباید از لحاظ آکوستیکی مرده باشند.

تهویه برای کار کردن با حداقل خستگی و تامین سلامت کودکان، تهویه خوب در فضاهای آموزشی، مخصوصاً در کلاس درس ضروریست.

2- استفاده از مصالح مناسب در جداره ها.

3- استفاده از گیاهان و درختان جهت تهویه طبیعی محیط پیرامون. [2]

4-6 تحریک کنندگی عناصر طبیعی محیط:

تحقیقات نشان داده با استفاده از عناصر طبیعی مانند آب، نور، گیاه و مانند آن در فضای آموزشی کودکان، کنجکاو و انگیزش کودک برای خیال پردازی و بازی و در نتیجه تحرک افزایش پیدا می کند. مثلاً استفاده از شیشه های رنگی که (منجر به تولید رنگ های مختلف طیف نور می گردد) ممکن است کنجکاو کودک را تحریک کند. در این حالت، وجوه نور که یک عامل طبیعی است محرک کودک می باشد. همچنین بازی با آب میتواند انگیزه حضور کودک را ارتقاء بخشد. در این حالت آب که عاملی طبیعی است محرک کودک است. از این رو ویژگی های مذکور، تحریک کنندگی عناصر طبیعی نامیده می شود.

5-6 شکل و وسعت فضاها:

شکل و اندازه فضاها میتواند زمینه ساز تجمع افراد شود و گروه هایی برای تعاملات و روابط اجتماعی پدید آورد. میزان و نوع ارتباطات گروهی در روند خلاقیت و تکاپو تأثیر مثبت دارد. پس طراحی فضا (از نظر شکل، اندازه و عملکرد) میزان ارتباطات را افزایش می دهد و بر کیفیت این تعاملات تأثیر مثبت دارد.

6-6 تزیینات :

استفاده از آثار خود کودکان و آثار هنرمندان برجسته در تزیین فضا و نصب آنان در جاهایی که فرد را وادار به حرکت کند نیز در روند رشد خلاقیت و تحرک کودک تأثیر مثبت دارد.

7-6 کنجکاو:

منظور از کنجکاو، ایجاد سؤال و تلاش برای یافتن پاسخ توسط کودکان است. (شفایی، مدنی، 217، 1389)، [3]. فضا سازی های تودر تو و پر پیچ و خم در بازی هایشان میتواند باعث برانگیختن حس کنجکاو شود که در پی یافتن موضوع خود شده که به این ترتیب نشاطشان زیاد شده و به تکاپو می افتند. آنچه مسلم است، معماری حس کنجکاو و خلاقیت را برمی انگیزد. با انتخاب هوشمندانه و استفاده از ابزارهای مشخصی همچون مصالح، فرم، بافت می توان به غنای فضا افزود.

7 ایجاد فضایی مطلوب منطبق با شرایط جسمی و روانی کودکان:

فضاهای مرتبط با فعالیت آنان باید دارای شرایط مناسب و مطلوب برای رشد فیزیکی، ذهنی، عاطفی و اجتماعی آنان باشد. تحقق این امر از طریق بکارگیری ضوابط طراحی معماری ای که منطبق با شرایط جسمی و روانی کودک باشد، امکان پذیر است. اهداف اساسی طراحی و مناسب سازی فضاهای کودکان را می توان به ترتیب زیر برشمرد:

1-7 محیط دلپذیر:

استاد محمد تقی جعفری در کتاب زیبایی هنر از دیدگاه اسلام می گوید: ((دلپذیری و جذابیت هر پدیده، نتیجه فرایندی است بین معیارهای وجودی فرد با عینیت واقع در محیط، که حاصل آن ایجاد تمایل و احساس وابستگی با پدیده مورد نظر است.))

نقاشیهای کودکان نشان می دهد که کودکان در تصوراتشان، فضا را چگونه می بینند. آنها بطور دقیق و کامل، (بعنوان کاربر) فضا را قبول کرده و آن را با جزئیات در ترسیماتشان بیان می کنند، که باعث تعجب است.

2-7 تنوع:

تنوع و غنی بودن محیط، که تمرینی در جهت کاربرد و حواس گوناگون مانند بینایی، شنوایی، و لامسه است و از این طریق ایجاد تنوع در رنگ، صدا، بافت و...تامین می‌شود.

3-7 مشخص کردن محدوده‌ها به وسیله کف سازی:

کفسازی مشخص، روش موثری برای تعیین یا ایجاد ارتباط بین سطوح مختلف یک سایت است. مثلاً یک محوطه ورودی برخوردار از نوع کفسازی، که متشکل از الگوی خاص و مصالح معینی باشد، به فضاهایی که در تقابل این محوطه قرار می‌گیرند وحدت و هویت خواهد بخشید و در ایجاد احساس قلمرو در کودکان و تحرک آنان سهیم خواهد شد. در ضمن بر میزان تنوع و مطلوبیت بصری محیط نیز خواهد افزود.

4-7 طراحی جزئیات فضاها با توجه به الگوهای رفتاری کودکان:

لازم است شعاع حرکت و حیطه طبیعی تحرک گروه‌های مختلف سنی بررسی شود و طراحی جزئیات فضاها متناسب با توانایی‌های جسمی و ویژگی‌های روانی و هماهنگ با الگوهای حرکتی و رفتاری آنان طراحی شود.

5-7 رعایت عوامل زیبایی‌شناسی:

عوامل زیبایی‌شناسی در آن باید طوری طراحی شوند که کودک را به آموزش ترغیب کند. از این رو باید محیطی شاد و سرشار از انرژی را، با توجه به هر گروه سنی، توسط رنگها و حجمها پدید آوریم.

6-7 در نظر گرفتن فضای بازی:

بازی‌فعالیتی است که فی‌نفسه ارضا، کننده ودر نتیجه لذت‌آور است. (لیروودلر، ص 46) [4]. یکی از مهم‌ترین عوامل در شکوفایی و بالندگی جسم و روان کودکان است. بزرگترین بخش‌های بازی‌های انفرادی و گروهی کودکان باید در فضاهای باز صورت گیرد، زیرا این فضاها اولین مکان برخورد مستقل کودک با جهان خارج از خانه است «بازی» ، فعالیتی جسمی یا ذهنی هدف‌دار به صورت فردی یا گروهی است و موجب بروز نیازهای کودک می‌شود، بازی وسیله طبیعی کودک برای بیان «خود» است. «آلفرد آدلر» می‌گوید: بازی را نباید روشی برای وقت‌کشی دانست و «گری لندرت» اظهار می‌دارد که «بازی کودک مساوی است با صحبت کردن بزرگسال، بازی و اسباب بازی، کلمات کودکان است.

1-6-7 بازی 5 ویژگی دارد:

از درون برانگیخته می‌شود، آزادانه انتخاب می‌شود، لذت بخش است، واقعیت‌گریز است و بازیکنان به طور فعال شرکت می‌کنند. [5] محیط خارجی به طور طبیعی تحریکات حسی را ایجاد می‌کند. کودکان محیط پیرامون خود را با جزئیات درک می‌کنند. رنگ‌ها، بافت‌ها، شکل‌ها و در نهایت طرح زمین بازی، کودک را برای ایجاد ارتباط با محیط و فراگیری بیشتر ترغیب می‌کند. اختصاص فضاهای بازی سرپوشیده در مهد کودک‌ها باعث می‌شود که در تمام فصل‌ها و در همه شرایط آب و هوایی بتوان از اینگونه فضاها استفاده کرد. به علاوه امنیت را نیز بالا برده و تسلط مربیان بر بچه‌ها بیشتر می‌گردد. قراردادن وسایل بازی همچون استخر توپ، سرسره، استخر بادی، تشک‌های فنی، حلقه‌های بازی، توپ و... فعالیت جسمانی کودکان را افزایش می‌دهد.

2-6-7 انواع بازی: [5]

کودکان روحیات متفاوتی دارند و با توجه به ویژگی‌های خود؛ باری‌های مختلفی را تجربه می‌کنند. عواملی که در انتخاب نوع بازی کودکان دخالت دارد عبارتند از: تفاوت‌های فردی، سن؛ میزان سلامتی؛ سطح رشد جسمی و حرکتی؛ بهره‌ی هوشی؛ جنسیت؛ خلاقیت؛ فرهنگ خانواده و موقعیت جغرافیایی؛ بر همین اساس بازی به انواع گوناگون تقسیم می‌شود.

1- بازی های جسمی : از قدیمی ترین نوع بازی ها ست ؛ به ابزار مخصوص نیازمند است ؛ هم به صورت انفرادی و هم به صورت گروهی انجام می شود ؛ برای مصرف انرژی اضافی بدن و نجات یافتن از خستگی و کسالت بسیار مفید است و رفتارهای نا آرام و پرخاشگری توأم با عصبانیت کودک را کاهش می دهد .

2 - بازی های تقلیدی : کودک به تقلید نقش هایی می پردازد که آن ها را باور کرده است . معمولاً بهترین شخصیت ها برای شروع ایفای نقش ؛ والدین ؛ برادران ؛ خواهران و دوستان هستند . کودک از ایفای نقش لذت برده و تجربه کسب می کند . در دوره ی دبستان بیشتر نقش معلمان را تقلید می کند ؛ در حالی که در دوره ی نوجوانی از تقلید رفتار بزرگسالان دوری می کند و به تقلید رفتار همسالان می پردازد که این خود آغازی است برای هماهنگی و همسو شدن با گروه های اجتماعی و ایفای نقش های واقعی زندگی .

3 - بازی های نمایشی : کودک در تقلید از بزرگترها از لباس و وسایل مخصوص آن ها نیز استفاده می کند ؛ مانند پسر کوچکی که کت پدر را به تن کرده ؛ عینک او را به چشم می زند و یا دختر بچه ای که کفش پاشنه دار مادر را پوشیده و به زحمت راه می رود .

4 - بازی های نمادی : زمانی که کودک دستیابی به ابزار و وسایل مورد نیاز خود را غیر ممکن می بیند ؛ نیازها و آرزوهای خود را با استفاده از وسایل مورد نیاز خود را غیر ممکن می بیند ؛ نیازها و آرزوهای خود را با استفاده از وسایل نمادین و از طریق بازی بیان می کند . برای مثال بر تکه ای چوب سوار شده ؛ این طرف و آن طرف می رود ؛ مانند این که سوار بر اسبی شده و آن را هدایت می کند . این نوع بازی ها یکی از بهترین شیوه های بازی درمانی محسوب می شوند .

5 - بازی های آموزشی : مهمترین وسیله آموزش کودک ؛ استفاده از وسایل بازی مناسب است ؛ مانند مکعب های چوبی که کودک با جور کردن و دسته بندی کردن آن ها می تواند با مسائل اساسی اما ساده و آسان ریاضی آشنا شود . از خانه ی کوچک اسباب بازی برای آشنا کردن کودک با واقعیت های موجود زندگی می توان استفاده کرد . بازی های آموزشی موجب تقویت حواس و رشد قوای ذهنی و اجتماعی کودک می شوند ؛ به شرط آن که سعی کنیم کنترل اصلی بازی در اختیار کودک باشد و جهت و مسیر آن را او تعیین کند .

6- بازی های خلاقیتی : کودک از طریق به وجود آوردن چیزی ؛ عقاید و احساساتش را اظهار می کند: مانند نقاشی ، موسیقی خمیر بازی ؛ شن بازی و یا استفاده از لغات که او را قادر می سازد تا در آینده داستان ؛ شعر و نمایش نامه بنویسد .

7- بازی های اکتشافی: این نوع بازی ها حس کنجکاوی آنها را درباره اسباب بازی ها ارضاء می کند.

8- بازی های خانوادگی: که با اعضای خانواده صورت می گیرد. (ایزابست ، 357) [6]

7- طراحی اتاق کودک :

می بایست با روحیه کودکان در تطبیق باشد و باید طوری طراحی شود که تا مدرسه رفتن کودک مورد استفاده قرار گیرد از این رو در طراحی فضاهای کودکان ، شناخت کودک اهمیتی خاص می یابد. و از آنجائی که کودکان دنیای تخیلی خاص خویش را دارند ، بسیاری از آنان در سنین زیر ۷ سال ، دنیا را آنطور که باید باشد مجسم می کنند ، نه انگونه که هست. و همین امر باعث میشود محیط کودکان آن فضائی نباشد که معمار بدون شناخت ، آن را طراحی می کند. آنچنان که وقتی معماری بر نمود های سنتی زندگی از طریق تفاوت های مفهومی تاثیر می گذارد ، بر خوردهایی مطرح می شود که قبل از آن بطور کامل پنهان بودند و این چنین است که آشکار و هویدا می شوند. شکل کلی فضای معماری کودکان از عناصری منحصر به فرد ، برجسته و آنچه بر انگیزنده احساسات وی است ، سرچشمه می

گیرد. اشکال خالص هندسی رفتار ادراکی کودک را مورد توجه قرار می دهند و اجازه نمی دهند تا مفاهیم گوناگون در جزئیات تصویری کودکان مدفون بماند. نقاشیهای کودکان نشان میدهد که کودکان در تصوراتشان، فضا را چگونه می بینند. آنها بطور دقیق و کامل، (بعنوان کاربر) فضا را قبول کرده و آن را با جزئیات در ترسیماتشان بیان می کنند، که خود مایه تعجب است. کودکان معمولاً دوست دارند در مورد اینکه که اتاقشان چگونه دیده می شود، بحث کنند. آنها اظهارات مهمی می نمایند و نظراتی در باره رنگ اتاق و دیوارها و مبلمان مناسب خود را بیان می کنند و می خواهند در مورد آنها تصمیم پذیری شود. بدین گونه کودکان فرضیه طراحان را قطعی خواهند کرد. این فرضیه اساس طراحی خواهد بود که تصور کودکان، اشکال معماری و شاخص مخصوص به خود را بر می انگیزد، مثل آنچه که، این گونه توسط کودک بیان می شود: شبیه به ماهی است، سر و چشم دارد، مثل قایق است اما بدون پارو. اتاق کودک قلمروئی مخصوص به آنان است. آنجا برای آنان همچون جهان بزرگ تصور می شود. آنان در آنجا به موسیقی گوش فرا می دهند، بازی می کنند، در رویاهای خود فرو می روند، کتاب می خوانند و..... از این رو کودک هواره در حال جنبش و جنبیدن است و دوست دارد کنجکاو و کاوش را همراه با بازی در دنیای خود انجام دهد، بنابراین محیط اطرافش باید مطابق با فعل و انفعال درون کودک باشد و حواس و حس کنجکاو او را بر انگیزد. از این رو بهترین فضاها جهت کودکان می بایست، رنگارنگ، جاذب، پر مشغله و منظم، پر نشات ولی با این حال آرامش بخش و در عین حال بی خطر باشد. نائل گشتن بدانها تنها بوسیله برنامه ریزی دقیق میسر خواهد بود. از این رو با مد نظر گرفتن المان های زیر خواهیم توانست در ایجاد محیطی مناسب و متناسب با حال و هوای آنان و هر آنچه در رشد و تعالی آنان تاثیر گذار است، فائق گردیم.

یک الگوی پیشنهادی برای مهد کودک:

پلانی به فرم دایره بعلت سیال بودن فرم آن، ساختمانی یک طبقه که در صورت محدودیت زمین و ناچار بودن به استفاده از طبقات بیشتر، طبقات بالایی به کودکان شیر خوار و نوپا اختصاص داده شود. قرارگیری ویدهای زیبا، فضاهای وسیع و بازی که علاوه بر محیط های باز برای بازی دارای محیط سرپوشیده برای این امر می باشند. درخت کاری ها و فضاهای سبز متناسب با نیازها، امکان قرارگیری رمپ پله مانند در کنار پله های طبقات بالاتر برای جذابیت و پویایی بیشتر، طراحی معمارانه فضاهای داخلی

نتیجه گیری:

ساختمان مهد کودک حتی المقدور یک طبقه باشد چراکه عدم وجود طبقات متعدد باعث ارتباط بصری بیشتری می شود و به عبارتی باعث ایجاد ازدحام مثبت و بالارفتن نشاط در کودکان می شود. لزوم توجه بیشتر به معماری مهد کودک ها در ایران و دخیل کردن نظرات کودکان در طراحی، لزوم توجه بیشتر معماران به مقوله روانشناسی کودک و اختصاص دروسی در این زمینه در بین واحد های دانشگاهی، به کارگیری فرم هایی که در آن ارتباطات کودکان با یکدیگر و مربیان بیشتر شده و پویایی لازم ردا داشته باشد توجه دقیق تر به مقوله رنگ در این گونه فضاها

اولین کنفرانس سالانه پژوهش‌های معماری، شهرسازی و مدیریت شهری

The first annual conference of Architecture, Urban planning & Urban management

منابع:

- [1] امامقی، ع، آیوازیان، س، زاده محمدی، ع، اسلامی، غ، روانشناسی محیطی، عرصه مشترک معماری و علوم رفتاری، فصلنامه علوم رفتاری، ص 24
- [2] www.rahagoo.com/forums/topic/4540
- [3] شفاغایی، مینو، مدنی، رامین، اصول طراحی فضاهای آموزشی کودکان بر اساس مدل خلاقیت، نشریه علمی پژوهشی فناوری آموزش، سال چهارم، جلد 4، شماره 3، بهار 1389، ص 215-222
- [4] لیروودلر، ترجمه، راجی، ملیحه، نقش بازی در آموزش کودکان، ص 6
- [5] www.migna.ir/vdcdzo0f.yt0zn6a22y.html
- [6] الیزابت هارلوک، رشد و تکامل کودک، ترجمه و تالیف: مریم حیدری، ص 357-358